СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 72. — Джерзи Сіти, Н. Дж., четвер, 27. марта, 1924. — VOL. XXXII. — No. 72. — Jersey City, N. J., Thursday, March 27, 1924. — THREE CENTS

Сенат домагається судового процесу проти зятя міністра.

ВАШІНҐТОН, 25. марта. — Сенат ухвалив нині більшостю 70 голосів зажадати від суду обжалования Кларенса Чейза, зятя бувшого міністра нутрішних справ Фола, за те, що він не хотів зізнавати перед сенатовим комітетом для нафтових справ.

Чейз зараз зрікся свого уряду, який він займає в митовій коморі на границі Мексика.

Суд уже почав процес проти нафтового підприємця Синклера за подібну провину. Синклерови вже доручено позов, щоби він станув на пересуханя за „погорду" (непослух) супроти сенату.

ЗА ПОДАТКОВИЙ ПРОЄКТ.

ВАШІНҐТОН, 25. марта. — Сенатовий фінансовий комітет постановив предложити повній палаті податковий проєкт, в котрім зниження податку має наступити після проєкту міністра скарбу Мелона. На сей крок згодилися демократи, а за те сенатор Меккормик, самий републиканець, котрий тепер веде кампанію за своєю номінацією на кандидата партії на президентуру, дуже обурюється на сю зміну. Сей проєкт і буде предложений завтра сенатови.

НОВІ РЕЗЕРВИ УРЯДУ.

ВАШІНҐТОН, 25. марта. — Департамент війни оповіщає, що федеральний уряд застеріг собі копальні мінерального газу гелюма, котрого поклади найдено в повіті Мері, в стейті Юті.

Мінерал гелюм дуже важний для летництва бальонами. Гелюва резерва має 7,100 акрів землі.

З ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ.

СУ ФОЛС, Савт Какота, 24. марта. — Більшість републиканців зі сього стейту заявляється за кандидатурою Куліджа. Се однак лишень мешканці міст, бо фармерське населенє стоїть за кандидатурою Гайрема Джансона.

КОНВЕНЦІЯ ФАРМЕРСЬКО-РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ ВСТАНОВЛЕНА.

СТ. ПОЛ, Минесота, 25. марта. — Фармерсько-Робітнича партія скликає свою конвенцію до сего міста на 17. червня.

Заряд партії заповідає, що на конвенції будуть делегати з яких двайцять стейтів та що конвенція встановить відай делегатів третої партії на уряд президента та віцепрезидента Злучених Держав.

АМЕРИКА ПРИВЕРТАЄ ДИПЛЬОМАТИЧНІ ЗНОСИНИ З МЕКСИКОМ.

МЕКСИКО, 25. марта. — На знак, що дипльоматичні зносини межи Злученими Державами та Мексиком наново привернено, Чарлз Ворен, новий американський амбасадор до Мексика, зробив до мексиканської столиці врочистий вїзд. Представники федерального уряду та столиці витали його з небувалою парадою.

ДЛЯ ОБМЕЖЕННЯ ОГОЛОШЕНЬ.

НЮ ЙОРК, 25. марта. — Товариство для Обмеження Оголошень на дворі почало кампанію за законами, забороняючими виставлювання оголошень там, де вони псують красу краєвиду (околиці).

Декотрі великі підприємства вже й почали згоджуватися зі засадами сього товариства. Найбільша в світі нафтова спілка, Стендард Ойл Ко., приміром, вже обіцяла Товариству не виставляти крикливих оголошень на тлі гарних околиць. Те саме зробив цілий ряд великих підприємств.

ТАКОЖ РАДА.

НЮ ЙОРК, 25. марта. — За стараннем клюбу бувших учеників Гарвардського університету на спілку з „учениками вязниць" відбулася тут конференція над питанием, як відтягати людий з дороги злочину. Бесідники хвалили дуже доспішну діяльність так званого Комітету Тисячки для Зменчення Злочинів, до котрого належать випущені з вязниці злочинці, та товариські клюби, які мають завертати богато злочинців на дорогу, корисну для суспільности.

ВЕЛИКИЙ ПОЧТОВИЙ РАБУНОК.

ШИКАГО, 25. марта. — На почтовий уряд на стації Гарвей на зелізниці Илинойс Сентрел напали нині розбишаки, побили 60-літнього почтаря Віліема Расхела до безпамяти та забравши два мішки почтових посилок, втекли. В мішках було готівки на 150,000 долярів.

ДУМАЮТЬ ДОБУВАТИ ОСАДЖЕНИЙ НА СКАЛАХ КОРАБЕЛЬ.

КІ ВЕСТ, Флорида, 25. марта. — Морські інженери, що їздили оглядати корабель „Президент Монров", що осів вчора на підводній скалі недалеко відсіля, кажуть, що корабель спочиває на скалі спокійно, що море відай не зробить йому великої шкоди та що через се його буде можна назад добути й спустити на воду.

СМЕРТЬ СЛІПИХ З ГОЛОДУ.

ШИКАГО, 25. марта. — Поліція відкрила тут тіла двох братів Клостерів, з котрих один мав 70, а другий 72 роки життя, та їх сестри Анни, котра піклувалася своїми братами.

Лікарі, котрим приказано зробити посмертні оглядини, прийшли до переконання, що всі троє померли з голоду. Сусіди кажуть, що вони вважали Клостерів богатими, бо колись вони мали мати добре поплатну пекарню.

ЗАКЛЮЧЕННЯ З ДОХОДОВОГО ПОДАТКУ.

ВАШІНҐТОН, 25. марта. — Податковий уряд робив на основі висоти особисто-доходового податку, вплаченого перед 15. марта, заключення, що в Злучених Державах панує тепер добробут.

МНОЖЕСТВО КАНДИДАТІВ.

В демократичній партії є вже 26 людий, що хоче дістати від партії номінацію на кандидата на уряд президента Злучених Держав. Найбільше межи ними сенаторів та губернаторів. Кождий з них прийде на конвенцію партії зі своїми прихильниками та дістане певно декілька голосів.

ПРОГИБІЦІЙНИЙ ПРОВІДНИК ЗГОЛОСИВСЯ ДО ТЮРМИ.

Прогибіційний агітатор Андерсон зголосився нині до нюйорської стейтової вязниці в Осинингу. Входячи до тюрми заявив він, що він є жертвою інтриґ „мокрих" та порівнав себе до Христового воїна в руках ворогів...

БОЇТЬСЯ ЗА ЖИТТЯ.

Нюйорський міліонер Ведербі, котрий дістав послідними часами богато листів з домаганнями гроший та погрозами смерти, наняв собі прибічну сторожу з маси приватних детективів, щоби оберігали його життя.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗІЗД РОБІТНИКІВ ЮСТИЦІЇ.

Дня 26. лютого відбувся в Харкові Всеукраїнський зізд робітників радянського судівництва.

Народний Комісар юстиції Скрипник відкрив зізд великою промовою, в якій між иншим говорив: „Наш суд є клясовий суд робітничої кляси і цей клясовий характер Червоного Суду мусить бути збережений і на далі, бо він стоїть на сторожі інтересів пролетарської держави".

В кінцевій своїй промові тойже Скрипник говорив, що з з усіх привітань можна бачити як червоною ниткою через них тягнулися думки, що „суд потрібний нам тільки як червоний радянський суд, що наша юстиція повинна бути тільки червоною й стояти на сторожі пролетарської диктатури і це повинні ми як найяркійше підкреслити".

Велику промову на тому зізді виголосив і теперішній голова української радянського уряду Чубар. В ній иншим він сказав: „Нас зараз визнають капіталістичні держави Заходу — це може дати нам деякі небажані наслідки в нашій роботі по будівництву й тому, червоний суд мусить міцною зброєю в руках робітничо-селянської держави, одним з методів захисту нашої диктатури в нових умовах. В умовах „Неп-у" робітники юстиції повинні також вжити відповідних заходів до захисту інтересів робітників та незаможних селян: необхідно звертати увагу не тільки на букву, але й на душу того закону, який дає пролетарська держава".

СЕЛО З КАМІННОЇ ДОБИ.

В Бретонії (департаменту Ван) повінь відмулила ґрунт і відкрила передісторичне село з камінної доби.

З ДІЯЛЬНОСТИ ТОВАРИСТВА ПОМОЧІ ПИСМЕННИКАМ.

Дальші жертви зложили слідуючі Добродії: Від громади Менвил, Ровд Айленд, прислав Юрко Ясінчук $23.70; тов. Кошиця в Трой, Н. Й., прислав Олекса Заяць $10.00; о. Йосиф Ялечко, Трой, $2.00; артист Михайло Зазуляк $1.00; Катерина Наконечна $1.00; М. Іванців, Кенмор, Огайо, $2.00; Василь Гірчиця, Вилименті, Конектикат, $1.00; Стефан Кінчик $1.00; Андрій Савка $2.00; Никола Ількв, Елізабет, $1.00. Разом $44.70.

Тов. радо витає нових двигачів рідної культури. Честь Вам, що ви помагаєте ділом, а не словом.

Хто чується вірним сином поневоленого укр.народа хай вступає у Ваші сліди, хай кладе цеголку до будови нашої культури. Спішім, бо время люте і страшне.

Жертви проситься слати на адресу:

Tovarystwo Pomochi Pismennykam, 831 Lamberton St., Trenton, N. J.

ЮВИЛЕЙНА ВИСТАВА СТАРОДРУКІВ В НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ.

З приводу 350-ліття першої друкованої української книжки у Львові 1574 р. — Апостола Івана Федорова, Московитина) в Національному Музею у Львові улаждується вистава словенських стародруків. Виставу можна відвідувати щодня за вступом 500.000 м. п.

СМЕРТЬ ВІД ВИНАХОДУ.

В місті Рочестері, Ню Йорку погибла 9-місячна дитина від дуже дивного випадку. П. Стетсон, мати дитини, накрила її електричним огрівачем ліжок та лишила дитину спати. Коли за якийсь час опісля ввійшла до комнати дитини, вчувши її крик, ціла постіл була в полуміни. Дитина погоріла на смерть. Показалося, що в електричнім огрівачи наступило так зване коротке електричне зіпняття („шорт серкит"), а від нього занявся апарат, а від апарату ліжко.

АРТИСТИЧНЕ І ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЄ В КИЇВІ ТА ХАРКОВІ.

Київ і Харків це осередки українського культурного руху на Україні. Одно і друге місто згромадило в своїх мурах великі гурти поетів, музиків, критиків і театр. артистів. Всеж таки Київ, як і належить, стоїть на першім місці. Київляни і Харківці провадили до недавна завзятущі спори на тему, чи мистецтво має стояти на услугах комуністичної агітації, чи ні. Київ заступив думку, що мистецтво не може бути засобом агітації, бо тоді воно перестає бути мистецтвом. Останний зізд обох гуртів пішов на згоду і тепер оба вони працюють разом. Поети і оповідачі дають вечері для публики, на яких відчитують свої твори.

Театр під орудою Леся Курбаса перевищив багато своїм артизмом російські театри. Москалі заздрим оком глядять тепер на українську сцену і жалують, що в них такого нема. Театральна трупа Л. Курбаса „Березіль" має понад 500 членів. Останніми часами будинок давнього театру Соловцова перейшов у посідання трупи Л. Курбаса.

ПІМСТА ВКРАДЕНОЇ ПЕРФУМИ.

У Булоні (півд. Франції) вкрали недавно з порту скринку дорогоцінної пахучої есенції. Детективи попали на слід злодія, підслухавши жартібливу розмову кількох портових робітників, що мовляв, один їх товариш від деякого часу дуже гарно пахне. І дійсно, притриманий „пахучий" робітник признався, що це він украв скринку перфум; на лихо одна фляшечка розбилася і кілька крапель попало в одяг і пахло так сильно, що цього запаху не в силі були усунути ні вода ні мило.

Греція проголошена републикою.

АТЕНИ, столиця Греції, 25. марта. — Національне зібрання приняло нині резолюцію, якою проголошено скинення королівської династії Глюксбургів, і установлення грецької републики.

Саля парляменту вчасі сеї постанови була битком набита. Проти постанови не було жадного спротиву.

Підчас голосування випущено на салю білого голуба яко знак мира, а голову предсідника зібрання укороновано лавровим вінцем.

Нині вечером ціле місто Атени сіяє від ілюмінації з нагоди сеї великої події.

Грецьке правительство проголосило з нагоди основни грецької републики загальну амнестию (помилування).

МЕКДАНЕЛД ПРО НОВІ ВИБОРИ.

ЛОНДОН, 25. марта. — Британський премієр Мекданелд заявив, що Партія Праці буде держати власть у своїх руках ще якийсь час, а відтак, коли її переголосують у парляменті, будуть нові вибори, які дадуть Партії Праці більшість.

ПЕРЕВОЗОВИЙ СТРАЙК В ЛОНДОНІ.

ЛОНДОН, 25. марта. — Тутешний страйк робітників на трамваях і басах триває дальше. Вони відкинули угодові предложення роботодавців.

КАЖУТЬ, ЩО НІМЕЧЧИНА МАЄ 300,000-НУ АРМІЮ.

ЛОНДОН, 25. марта. — З Берліна повідомляють, що Німці створили тайком 300,000-ну армію, хотяй версайський „мировий" договір дозволяє Німеччині мати лише 100,000-ну армію.

СПРАВА НАПРАВИ ФІНАНСІВ УГОРЩИНИ.

ПАРИЖ, 25. марта. — Американець В. П. Г. Гардинґ, бувший говернор Федеральної Резервової Ради Злучених Держав, виїхав нині до Будапешту, столиці Угорщини, де обговорить з премієром Бетленом справу міжнародньої позички для Угорщини.

Він радий співділати у сій справі, але, як каже, не може приняти на себе обовязку фінансового комісаря в Угорщині з рамени Ліги Народів, бо лікарі заборонили йому напружену працю ізза лихого стану його здоровля.

НОВІ АМЕРИКАНСЬКІ КАРДИНАЛИ.

РИМ, 25. марта. — Нові американські кандинали Гейс і Мунделяйн постановили, що на принятю в їх честь, яке має бути 27. с. м., замість вина і шампану буде тільки чай і безалькогольні напитки.

Їх відвідали і поздоровили другі кардинали і римські дипльомати.

РИКОВ УТІК З РОСІЇ?

БЕРЛІН, 24. марта. — Тутешня преса подала сензаційну вістку, що російський советський премієр Риков утік до Берліна, де скривається перед поліцією і большевиками.

Тутешня російська амбасада каже, що він на личенню на Кавказі.

ФРАНЦІЯ ПРОДАЄ СІРНИКОВИЙ МОНОПОЛЬ.

ПАРИЖ, 24. марта. — Франція хоче продати 48% уділу в державному монополю сірників.

Досі зголосились до купна альзатські Німці і одна фірма, що має звязки з Дж. П. Морґеном з Ню Йорку.

На відбудову сірникового промислу у Франції треба 100,000,000 франків.

РУМУНИ УЛАДЖУЮТЬ РУМУНО-ФІЛЬСЬКУ ДЕМОНСТРАЦІЮ БЕСАРАБЦІВ.

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 25. марта. — Вчера відбулась у Кишеневі, столиці Бесарабії, маніфестація Бесарабців. В маніфестації взяло участь 100,000 публики, серед якої були представники з усіх сторін Бесарабії.

Зібрані ухвалили вислати резолюцію до румунського правительства, в якій взивають його, щоби прилюдно ствердило, що Бесарабія тричі заявила свою абсолютну волю належати до Румунії, а саме: 1. коли проголосилась окремою молдавською републикою; 2. коли парлямент сеї републики заявився за повною злукою з Румунією; 3. коли трома виборами нарід Бесарабії потвердив сю постанову молдавського парляменту.

ПЛАТИ ЗА... НАЇЗД.

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 25. марта. — Правительство Угорщини підписало „злагоду" з правительством Румунії, на основі якої Угорщина зрікається відшкодовання за шкоди, які Румунія спричинила Угорщині наїздом, а Румунія зрікається звороту коштів... наїзду.

ЩЕ РАЗ БАЛЬСАМУЮТЬ ЛЕНІНА.

МОСКВА, 24. марта. — Совет народних комісарів постановив вдруге забальсамувати трупа Леніна, аби можна його виставити в гробівці на прилюдний вид.

КЛОПОТИ З НОВОЮ ТУРЕЦЬКОЮ КОНСТИТУЦІЄЮ.

ЦАРГОРОД, 25. марта. — З Ангори (в Малій Азії), столиці Туреччини, повідомляють, що турецькі національні збори відкинули 25-ий параграф проєкту нової турецької конституції, який признав президентови право розвязати парлямент.

Наслідком того заноситься на кабінетну кризу, а говорять і про розвязание парляменту.

З ДІЯЛЬНОСТИ БОЛЬШЕВИКІВ.

РИГА, столиця Латвії, 25. марта. — З Москви повідомляють, що большевики розстріляли там сина хана Хіви і 12 його найближчих приклонників, які там були в таборах інтернованих.

Се у відплату за напад хана на Хіву 28-го січня с. р.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПАЛЕСТИНА НА УКРАЇНІ.

Нюйорська українська большевицька ґазетка пише, що вістка про плян російського большевицького уряду будувати жидівську републику на Україні, вийшла з буржуазних держав і неправдива.

Та власне се, що вона пише, неправдиве. Бо вістка про жидівську державу не походить з буржуазних держав. Було дві телеграми про се і обі прийшли з Москви, себто із столиці так званої „пролетарської" (комісарської) Росії. Їх прислала відтам жидівська телеграфічна аґенція, яка безперечно не упереджена до Жидів і не подавала-б неправди про жидівські пляни. Впрочім, сю вістку подали також російські большевицькі ґазети і ґазети жидівські і не казали, що се видумка.

Інша річ, що така ШТУЧНА жидівська держава на чужій території, ЗАСЕЛЕНІЙ віддавна українським народом, не вдасться, як не вдались і другі большевицькі пляни.

Одначе Жиди перші повинні заявитись проти таких плянів божевільних „комуністів". Вони завсіди були з українським народом в добрих взаєминах, тож повинно їм на сьому залежати, щоби такі взаємини удержати і набудуче, а не творити ворожнечі при помочі большевицьких плянів, які посягають на цілість і суверенність України, а навіть на істнованнє українського народу яко нації в південній Україні і на Кримі.

БОЛЬШЕВИКИ ХОТЯТЬ ДОКОНАТИ УКРАЇНУ ПОДІЛОМ.

Нині Україна поділена між 4 держави: Росію, Польщу, Румунію і Чехо-Словаччину.

В самій Росії Україна поділена теж на 4 части: Україну, Крим, Донбас і Кубань.

Але і так Україна ще страшна російським комуністам-централістам, як страшна була російським монархістам-централістам. Тому для забезпечення свого панowання на Україні вони хотять ще далі і В БЕЗКОНЕЧНІСТЬ ЇЇ ДІЛИТИ І РОЗДАВАТИ ЧУЖИНЦЯМ.

І так московські большевики плянують ЖИДІВСЬКУ републику із земель північного Криму і південної України; МОЛДАВСЬКУ републику з Поділля і Херсонщини та, евентуально (якби Румунія віддала), і з Бесарабії. Кромі того хотять на Крим привезти ІТАЛІЙСЬКИХ кольоністів, а в Катеринославщину НІМЕЦЬКИХ кольоністів.

Таким робом Україна під самою Московщиною була-б поділена на 6 републик, а в додатку мала би дві провінції скольонізовані чужинцями.

Так поділена і скольонізована в інтернаціональне зборище Україна була би меньше страшна для Московщини, а навпаки, була-б захистом для міжнародньої збольшевиченої збиранини. Тоді Україна перестала-б бути Україною, а була-б тільки іграшкою в руках російських імперіялістів, котрі готові вжити найбільш діявольських плянів, щоби зломити і знищити Україну.

Чи тепер вже ясно, чому російські большевики ПЛЯНОВО ограбили і виголодили Україну та СПРИЧИНИЛИ ВИМЕРТЄ 10 МІЛІОНІВ НАСЕЛЕННЯ?

Се для поділу, скольонізовання і зінтернаціоналізовання України!

Вони мають гарні слова про „радянську Україну" і „українізацію України", але на ділі мають свої пляни, до здійснення яких стремлять свідомо і послідовно.

Тому Українці не сміють датись оманити большевицьким оманам під фірмами українськими, але завзято і незмінно стреміти до повалення і винищення ворожої і грізної для України і її будучности російської большевицької окупаційної влади.

ЗАГАДОЧНА СПРАВА.

В арештах при окружнім суді в Празі, столиці Чехо-Словаччини, від кількох тижнів сидить 26-літній Матвій Сенейко, родом зі Східної Галичини. Арештовано його при таких обставинах.

Дня 21. лютого с. р. у Злонині коло Брандиша н. Лабою справлялось весілле. Серед гостий був також робітник Іван Дуда. Упившись, Дуда почав оповідати, що він утік з Польщі, бо виконав там кілька атентатів. Чехи зараз покликали жандармів, а ті взяли Дуду на допит, причім він намагався подерти якийсь папір. Цього йому не дали зробити. З того паперу виявилось, що робітник зветься Матвієм Сенейком і що він приналежний до громади Нові Люблинц іу Східній Галичині.

На дальші запитання Сенейко розповів, що він разом з іншими 11 хлопцями застрілив підчас виборів до польського сойму двох кандидатів на послів. Крім того, він брав участь у відомім львівськім атентаті на воєводу Ґрабовського.

Наскільки це все правда, досі ще не встановлено. До виясненння справи Сенейко лишається під арештом.

КОГО ДНЕСЬ НАМОВИТЕ ОБЕЗПЕЧИТИСЯ В У. Н. СОЮЗІ, ТОЙ ВАМ ЗА ЦЕ ВДЯЧНИЙ БУДЕ ВСЕГДА.

„ЧЕРВОНИЙ ПІП".

Образок з совітсько-українськoї дійсности.

Дія відбувається у Києві. Дієва особа — один з головних провідників київської „Живої Церкви". — Невеличкий чоловяга, бігаючі масні оченята, цапина обрітка, коротко обстрижене волосся на голові, звичайна „цивільна" одежа, мягкий капелюш. Призвище — Бережний. Сан — протоєрей. Від початку 1923 р. — голова київської групи „Живої Церкви". Крім того, як член комунодділу, управляє націоналізованим Покровським монастирем.

Управляти майном Покровського монастиря доручено йому не зпроста. У Покровськім монастирі жило 600 черниць. Треба було добитись, щоб вони „добровільно" вибралися геть і звільнили для комунодділу 18 великих будов по 2 і 3 поверхи. Ясно, що управителем треба було призначити чоловіка бувалого, який потрафив би отруїти черницям життя.

Отож і призначили протоєрея Бережного. І треба віддати йому справедливість — своє завданнє він виконав як-найкраще. Бувши досвідченою людиною, він повів наступ з ріжних боків. Черниці мали трохи своїх власних меблів по келіях — крісло, стіл, ліжко. Бережний попереписував ті меблі й сказав, що то власність комунодділу. Далі, майже всі черниці ходили на поденщину, щоб заробляти на хліб; це їм давало право числити себе до катеґорії чорноробочих і платити за помешканне менше, ніж платять инші катеґорії мешканців. Бережний і тут знайшов спосіб: заявив, що не знає чи ходять черниці на поденщину чи ні, а тому хай платять, як буржуйки. Черниці на це поскаржились перед якоюсь комісією, й та признала їм рацію й сказала, що вони мають платити, як чорноробочі. Та Бережний не заспокоївся й переніс справу до якоїсь другої комісії а тимчасом все брав з черниць вищу платню. „Треба, мовляв, знищити цих дармоїдок, що сидять на народній шиї"...

Сам о. протоєрей умеблював собі в Покровськім монастирі дуже гарне помешканне з кількох кімнат. Меблі, розуміється, взяв монастирські, в тім числі й фортепян.

Так і жив собі „червоний батюшка" мирно й тихо, аж і на нього прийшла біда. Літом минулого року відбулась несподівана ревізія в монастирі. Ревизори встановили, що Бережний брав по 3—4 поквитовання на одну виплату, а головне — що він зовсім не записував прибутків. Взагалі грошева господарка була така, що здавалось без суду тут діло не минеться. Та якось воно минулось. Бережний мав помічником якогось Волошинова, що давнійше служив у чека. Отож обидва достойники й почали обвинувачувати один другого: Бережний твердив, що він казав Волошинову записувати, але той цього не робив, а Волошинов правив що нічого подібного Бережний йому не казав. Скінчилось тим, що Волошинова звільнено „за скороченнем штатів", чим йому полишено було змогу знайти собі якусь иншу державну службу. А з Бережним начальство „подоброму" побалакало про користь бухгальтерії — й відпустило йому гріхи. Справді, не можна ж за якісь там „дрібниці" компромітувати „свого" батюшку!

А батюшка за це віддячив новим подвигом. Треба було виселити з монастиря 200 черниць, бо комунодділ винаняв частину монастирських будов рабфакови київської політехніки. Бережний „натиснув" і виселив черниць. Розуміється, їх власних меблів він їм не дозволив з собою взяти, бо це, мовляв, націоналізоване майно.

За цю блискучу перемогу вище церковне управлінне призначило Бережного єпископом у Бахмут. Виникло питанне про меблі й фортепян, що стояли в його покоях. Він так з тими меблями зжився, так шкода йому було їх кидати! Побіг Обережний по совітських установах, поклонився, кому треба, й дістав на руки папірець, що всі ті меблі, не виключаючи й фортепяну, належать йому й що він має право вивезти їх, куди хоче...

На прощанне Бережний заявив в комунодділі в незвичайним одязі: довгій брунатній рясі й чорнім циліндрі. Побачивши загальне здивованнє, він пояснив: „Бачете — мене призначено єпископом у Бахмут... Не зручно в цивільнім одязі... Довелось трохи убратись... Ми з вами, як люде інтеліґентні, розуміємо... Ряса — дурниця. Та, знаєте, простий нарід... Що поробиш з дурнями?"

(„Дні").

ДОПИСІ

БОСТОН, МАСС.

Звіт Тов. Укр. Молодіжи.

Товариство Укр. Молодіжи в Бостоні подає до відома загалови у Бостоні і околици про початкову орґанізацію і дотеперішну діяльність товариства. Заходом кількох свідомих зістало зорґанізоване в Бостоні Тов. Укр. Молодіжи, котре узяло собі за ціль ширити просвіту серед нашої молодіжи. Ініціятори тов. бачили, що наша молодіж, вихована серед американських відносин счасти позабула свою рідню мову. Хотяй при нагоді наша молодіж сходилась гуртками, то послугувалась тільки анґлійською мовою, а своєї прямо цуралась, забуваючи зовсім, що їх батьки походять з великого українського народу. Не тільки вину можна зложити на молодіж але також на їх батьків, що не мали змоги чи не хотіли виховати своїх дітий в національнім дусі. Так бодай кажуть самі їх діти, котрі тепер самі зрозуміли, що їх власні родичі відцурали їх від своєї рідньої мови, котра для кождого повинна бути найдорожшою. Наші попередні товариші, бачучи цю велику помилку, взяли собі за ціль зорґанізувати усю укр. молодіж в одну велику сімю, під назвою „Укр. Молодіж". Мимо многих перепон ця важка праця поступає з кождим днем вперед. Тільки рік тому, як ще многі з наших товаришів не знаючи по українськи говорити, відцурувались від своєї мови. Нині ці самі не тільки говорять, а ще й виступають на сцені як добрі аматори. Хотяй ще богато з нашої молодіжи дотепер ходить манівцями і зовсім не признаються до своїх, але у їх серцях криються іскорки національної любови, котра запалить їх серця повною любовю до свого народу. Ми віримо, що вони внедовзі стануть в наші ряди і своєю присутностю зміцнять не тільки наші ряди але спричиняться в борбі нашого поневоленого народу. Деоктрі може суть відірвані від своїх, бо не знають про нашу орґанізацію. Тому обовязком кождого Українця є подати йому вказівки що до нашого товариства. Рівночасно звертаємось до батьків, котрі мають старші діти, що не належать еще до нашого тов., щоб вони вплинули на них і дорадили вписатися. У нас не тільки будуть мали нагоду почути свою мову, свою пісню, але винесуть еще і національну свідомість.

Наша молодіж в Бостоні працює в порозумінню з Тов. Укр. Молодіж в Ню Йорку як також з молодіжю, котра опинилась поза кордоном Галичини чи Великої України. Що день доходять до нас вісти з ріжних сторін, як з Німеччини, Чехо-Словаччини і инших сторін від нашої молодіжи, яка просить нас помочи. Ця наша молодь мусіла втікати з рідного краю перед тюрмою і смертию, яка їм там грозила. Вони опинились на чужині без ніяких середників до життя. Тому наша молодіж зобовязалась слати поміч тим, котрі найбільше її потребують.

З нагоди Різдва Тов. Укр. Молод. занялось збираннем жертв колядою на „Рідну Школу". Дохід з коляди 110 дол.; громада з Маттепан 53.25. Уся сума зістала вислана на адресу Педаґоґічного Тов. у Львові. З каси тов. вислано 20 дол. для Ради Студ. у Львові, а 10 долярів в допомозі студентам в Берліні.

Спис жертводавців в Бостоні:

Олена Нагорецька 5.00; Ник. Дзюбанюк 4.00; Мих. Киктик і А. Рибак по 3.00; Онуф. Ляшкевич, Петро Равлюк, Параска Погорецька, Анна Кравець, О. Григорчук, С. Кунир, Юлія Марчін, Василь Ганчарик, Смольчук, о. Р. Пелехович, Беребеліцький, Камінський, Теод. Тодощук, Дізьо, Тітус і Фотчук п о2.00; Птеро Ґродзінський і Д. Зінковський по 1.50; Іван Дутчак, Ник. Жукатинський, Ст. Фалдаш, М. Дембровський, Анна Ляшкевич, Іван Камінецький, Адам Нипоник, Петро Улашкевич, Дізьо, Ник. Білик, Анна Козулькевич, Апольонія Ющак, Мих. Вонс, Оленія Одинська, Іван Зінковський, Роман Продан, Стеф. Продан, Лесь Гупка, Андрій Яворівський Катерина Яворівська, Кароля Томаш, Ст. Петришин, М. Бескостий, Н. Юськів, Рарон, Пантелюк, Дж. Нікале, І. Виноградник, Штогрин, Ник. Мадаревич, Виноградник, Стеф. Чопик, Мих. Юрасек, Саламя, Іван Чопик, Ст. Чопик, Бензал, Гр. Музика, Марія Зварич, Вол. Семенина, Зварич, Олена Музика, Волощук, О. Підгорецький, Томаш, І. Куравський, В. Виноградник, В. Чипига, Н. Войценко, Пащак, Замойський, З. Більший і К.. ворівська по 1.00; Іван Зінковський, Йосиф Даскор, Вол. Погорецький, А. Коляда, О. Ковердович, Мих. Кальницький, Текля Драган, А. Вермінський, Ваврик Блашко, А. Пінь, Іван Радая, М. Оґоник, Петрейко, Попович і Ник. Довганчук по 50 цнт.; Григорович, В. Вонс, Войцехівський і Дяків по 25 цнт.

Спис жертводавців з Маттапан, Масс.

Петро Давискіба 3.00; Олекса Любачівський, Ник. Давискіба, Петро Костецький, Григ. Костецький, Вас. Романюк, Антін Баліцький, Мих. Поворозник, Теодор Бартків, Ник. Берестецький і Йосиф Ничай по 2.00; Андрій Давискіба, Мих. Давискіба, Мих. Костецький, Дмитро Костецький, Теодор Костецький, Мих. Нихай, Василь Мильничук, Дмитро Мильничук, Пилип Боднар, Іван Берестецький, Андр. Берестецький, Теоф. Берестецький, Мих. Волошин, Никола Кукуруза, Теофіль Гомінський, Дмитро Шідлівський, Іван Кулабаба, Евдохія Старушок, Ілія Дацко, Франко Свідзінський, Теодор Бочинський Япо 1.00; на хрестинах у Николая Давискіби зібрано 9.00.

Тов. Укр. Молодіжи в Бостоні складає щиру подяку всім жертводавцям, котрі зложили свої датки на „Рідню Школу" на коляду. Рівночасно складає подяку тоавришам в Маттепан, котрі доложили свого труду для збирання жертв. Тов. Укр. Молодіжи звертаєсь еще з просьбою до тих громадян, котрі суть віддалені від Бостону, до котрих не було змоги зайти з колядою, як також з поблизьких місцевостий біля Бостону, щоби зволили ще тепер слати свої жертви на адресу Тов. Укр. Молодіжи, 80 Lewerett St., Boston, Mass.

На днях Тов. Укр. Молодіжи з Ню Йорку вислало до Тов. Молодіжи в Бостоні 100 образів (українські князі). Сі образи тов. в Ню Йорку отримало від о. О. Ковальського (з Ватервліт, Н. Й.) який подарував ці образи на підпомогу бідним студентам на еміґрації а одну треду на борбу на Поліссю і Волині з ворогами. Розпродажик цих образів товариство вже занялось. Тому обовязком кождого Українця котрий хоче причинитися в поліпшенню долі наших студентів на еміґрації є оден образ набути. Це не буде заплата за образ, а жертва на згадану ціль. Спис жертводавців буде оголошений. Теперішний уряд тов. складає від себе подяку слідуючим тов. Т. Козулькевичови, П. Мадаревичови, Т. Бурачинському, Марії Гримаківній, М. Зварич, Анні Бензал і Анні Яцишин, котрі доложили усіх своїх старань в піддержанню товариства. Надіємось що прочі тов-ки підуть за примірoм згаданих тов. і причиняться до дальшого розвитку товариства і стануть дійсними членами Неньки України.

ФІЛЯДЕЛФІЯ, ПА.

Народний протест проти звірюк ляхіт, які в огидний спосіб допустилися морду на бл. п. Ользі з Левицьких Бесарабовій.

Точно о годині першій з полудня, в неділю дня 16-го марта 1924, по панахиді і проповіди виголошеній о. М. Кінашом, ґаля Українському Дому під ч. 249 виповнилась по береги. Сумний настрій серед зібраних і загальна тишина. На естраду поважно виходить президія віча, пані Юлія Грицейова, предсідателька, пані А. Черниxівська і панна Маруся Готрівна, референтки, п. Михайло Дубас, предсідатель „Ліґи американських горожан українського року" та п. Андрій Шостак, секретар Ліґи горожан.

По заняттю президією місць, предс. Ліґи піднесеним і поважним голосом вітворює віче, отсими словами:

Високоповажані Зібрані! — Сумна траґедія, яка скоїлась сими днями у Львові, а іменно кат-Лях допустився знова страшного злочину на невинній женщині бл. п. Ользі Бесарабовій потаємно заарештованій без найменшої підстави, в найогиднійший спосіб в арештах катував її аж доки не віддала духа, — приневолила нас скликати Вас тут, розказати Вам про те, а рівночасно аби ми всі разом запротестували перед цілим культурним світом проти того страшного злочину і много других яких допускаються ляцькі звірі-наїзники на нашім невиннім народі. — Не буду дальше розводитись над сим, бо про се Вам розкажуть женщини, яких маю честь Вам представити, а іменно пані Юлію Грицейову як предсідательку, яка перепровадить се віче, пані А. Черниxівську як головну референтку сего віча, а панну Марію Готрівну, яка опісля відчитає до ухвалирезолюції. Секретарювати буде п. Андрій Шостак.

По сих словах, пані Юлія Грицейова уділила слова пані А. Черниxівській. Забравший слово пані А. Черниxівська промовила отсими словами:

Світлі Збори: — Траґедія бл. п. п. Бесарабової — це траґедія української жінки, котра по геройськи ставить опір ляцьким зайдам і боронить наших віковічних прав до своєї власної української держави.

Перед цею жінкою, як жінкою?мученицею, складаємо сьогодня поклін і набираємо духа і завзяття до дальшої боротьби з ворогом.

Її смерть лучить сьогодня серця нас всіх в одну родину, в одну велику ідею: прогнати з рідної землі катів і збудувати одну соборну українську державу.

Її смерть повинна нам стояти все перед очима і нагадувати на ці обовязки, які на нас тяжать супроти поневоленого рідного краю.

Ми не можемо дарувати її смерти ляцьким розбійникам, а мусимо рознести це по цілій Америці. Треба обславити вже раз ті безправні ляцькі суди в старім краю.

Ми знаємо, що доки Ляхи в нашім краю, доти не устануть муки нашого народа. Ми знаємо, що доля наша в наших руках, що ми великий 40 мілiоновий народ, який, коли піде одною великою лавою, то ніяка сила не устоїться супроти нього. А в цій лаві піде і українська жінка, бо вона несе в своїм серцю ціле горе українського народа. Вона найбільше перетерпіла і її сереце найбільше наболіло. Воно вже з болю вріскає і сьогодня для неї один тільки вихід: смерть в ляцькій неволі, або жити на волі.

Нас жінок не обходить великий переполох. Ми видимо невинну кров наших батьків, сестер і дітей і ми знаємо, що маємо робити: Ратувати, ратувати скоро, зі щирого серця і зі всіх сил!

Страшна траґедія, якій віддаємо сьогодня пошану, кличе нас до єдности до самопосвяти і боротьби. Взиває нас голос з гробу подати собі взаїмно руки і йти проти ката наших братів.

Ми українські жінки, матері будучого українського покоління, вщіплюймо в молоді серця наших дітей ненависть до Ляхів, котрі гірше Татар розпинають український народ.

Поможім Рідній Школі, поможім воєнним сиротам, поможім тим нашим героям — інвалідам, котрі для свого краю все віддали і досмертними каліками остали.

І я вірю, що ця траґедія зворушила нас всіх до кости, що забудемо на всі наші порахунки, що для великої ідеї ми всі українські жінки міста Філаделфії підемо як одна родина, як одна велика армія народних местників, на погибіль нашим катам, а на славу нашого народу!

Підчас її промови видно було як люди плакали.

По промові пані А. Черниxівської, забрала слово панна Марія Готрівна, аби відчитати резолюції. Перед відчитаннем сказала вона менше більше такими словами: Прийшла я нині до Вас, дорогі зібрані не співати, але сказати Вам сумну вістку, що зробили Ляхи у Львові на невинній женщині, нашій посестрі Альзі Бесарабовій. Замордували її в найбрутальнійший спосіб, в спосіб, якого навіть не уживали в мордах найдикші народи давних віків. Допустились морду на женщині, яка нічим не провинилась проти тих звірюк які її замучили на смерть у львівських поліційних арештах. По замученню поховали її потайки, навіть нехотіли кревним показати місця де її поховали. І аж по тяжких трудах, удалося довідатися, де та дич сховала тіло бл. п. закатованої Бесарабової. — В виду того, ми українські женщини, не повиннісьмо ридати, але разом з мущинами орґанізуватися в одно до відплати тиранам Ляхам за заподіювані на нашім народі кривди, та до пісмти за морд бл. п. О. Бесарабової. Імя бл. п. Ольги повинно добре вщіпитися в серце кождої української женщини, і коли прийде слушний час відплати, аби воно тоді було еще нам дорозчим як тепер. — По сих словах відчитала резолюції, які уже були поміщені в нашій часописі ч. 69, з понеділка, дня 24-го марта 1924.

По відчитанню резолюцій, пані предсідателька піддала їх під голосованнє, які одноголосно зістали приняті.

По сім пані предсіателька подякувала зібраним за чисельнну участь і по відспіванню „Ще не вмерла Україна", „Ми гайдамаки" і других пісень, замкнула віче.

Андрій Шостак,
секретар віча.

ТИЖНЕВИЙ „ЛІТОПИС"

Рухливе видавництво „Українського Слова" в Берліні заслужилося в останнім часі кількома дуже цінними виданнями. Признання належиться йому передовсім за видання дво-томового українсько-російського словника Бориса Грінченка так необхідного тепер для кождого, хто дорожить чистотою рідної мови і однотомового російсько-українського словника Уманця та Спілки (Михайла Комарова).

Ще ширші круги українського громадянства підобє собі тижневик того самого видавництва, видаваний у Берліні під редакційним проводом проф. Степана Томашівського під назвою „Літопис політики, письменства і мистецтва" з двоілюстрованим ілюстраційним додатком до кождого числа. Як заявляє редакція, „Літопис" не служить жадній політичній партії ні жадній доктрині, натомісць змагає до поглиблення й поширення української національної думки й культури шляхом основного самопізнання, поважної критики та систематичного познайомлення читачів з головними проявами політичного й культурного життя західного світа.

Заспокоюючи тугу нашого громадянства за ілюстрованим журналом аж до жіночих мод включно, „Літопис" і в ілюстраційній і в текстовій частині стає лучником між українським народом і західньою Европою. Побіч авторів-Українців виступають тут і автори-чужинці зо спеціяльно для „Літопису" написаними статтями. Реферати з культурного життя Західньої Европи та славянського звіту, літературно-наукового, театр., музичного, шукають у першій мірі звязку з нашим життям і культурою, які займають головну частину тижневника. Подаючи статтю про чужого письменника, редакція старається заразом познайомити своїх читачів із якимсь писанням даного письменника, бодай у виривку. Так само до рефератів про мистецькі справи, вистави тощо додані ілюстрації в істрованім дадатку.

Тільки по широкій піддержці навого тижневика з боку нашого громадянства можна буде висловлювати й бажання, що їх сповнення вимагає окремих коштів, як нпр. виловлювання українського матеріялу з музеїв, вистав тощо західної Европи.

М. Возняк.

З ПРИРОДИ Й ТЕХНІКИ

В КРАЇНІ СКЛА.

Скло, хемічний продукт, зробився конечним матеріялом для людства — засобом цивілізації. Чи можна би сьогодня обійтися без ясного денного світла в наших мешканнях, без цих найріжнороднійших предметів, конечних для щоденного життя, котрі дає нам розвиток гутництва і техніки скла?

А ще до половини XVII. ст. мешкальні доми мали віконні отвори, закладані дошками або гратами. Лише люди богаті могли позволити собі на рогові шиби.

В королівських резиденціях скляні шиби бережено старанно. Скляні шиби були лише на горішних половинах вікон, — долішні засувалися дошками. А сьогодня як марнотратно обходяться люде зі склом! Скільки то шиб навибивається хочби підчас вуличних маніфестацій... Найріжнороднійше виробляють сьогодня скло в гутах, найріжнійшої величини, вигляду, красок і мистецького виконання. Цінні емалії, або штучний діямант (Пієр де Страс), пестрі скляні коралі (яких Мурини вживають замісць монет), сочки телескопу, який приближує до нас тайни всесвіта мікроскоп, що розгадує тайни життя й смерти, великі, прикрашувані виставові великоміські шиби, дротове будівляне скло, чудові твори венецького скляного мистецтва, звичайні фляшки щоденного вжитку, кристальні і веселкові скла павуків, порцеляноне скло, молочне і т. д., і т. д.

Фізики, хеміки, астрономи, лікарі і т. п., всі ділянки пізнавання природи, завдячують свої відкриття прозорій матерії — склу, що дасть примітити найріжнороднійше.

Венеція завдячує свої богатства, свою економічну силу чудовим виробам із скла. Тайн продукції „венецького скла" бережуть дуже пильно. Венеція — батьківщина скляного промислу зах. Европи. Виставові вікна венецьких крамниць потопають вечером у світлі жарівок, а там за виставовими шибами цвіти живі, природніх найріжніщих красок— це скляні цвіти. Є там фантастичні скляні змиї, птахи, що держать у дзюбах чудові чаші, збани.

Дуже гарне витревне скло виробляють чеські і німецькі гути. В Гамчині є знана скляна гута в Жовкві.

Віддавна техніки старалися сфабрикувати скло, що могло би видержати температуру висшу як 1000 степенів, скло, що не топилося би, не нищилося би. Та це вдалося щойно в останніх літах.

Є то т. зв. кремінне скло. Матерял на це нове скло найшли вже давніще в осклені кремені. Утворив його 1839 року учений Ганден, опускаючи стоплений кремінь у воду у виді кульочок. В р. 1869. Ґотіє витворив із цього матеріялу волосисті і спіральні рурки. Та щойно проф. Боіс 1889 оцінив велику вартість осклeного кременя: зробив із нього тонесенькі рурки і малі толоки. Оброблювання цього скла в огні є улекшене. Воно не трїскає навіть при найскоріщих змінах температури.

В другій половині XIX. століття перетворився гутничий промисл у фабричний на велику скалю. І цей старий, щонайменше 4000-літній промисл відносить побіду за побідою.

СІЯМСЬКІ ПОДРУЖА.

В Сіямі (в полудневій Азії) кожда дівчина, як дійде до означеного віку і не найде собі мужа, буває вписана в листу „царських доньок". Це значить що король стає її опікуном і старається віддати її замуж за якого небудь провинившогося Сіямця. Цему полишене право вибору.

Завдяки цій системі, кожда Сіямка, хоч як погана не булаб має все законного мужа, якому строгий закон наказує найбільшу пошану для товаришки життя.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

І. том.

СПОГАДИ.

XI. (1897—1899).

(37)

Ще треба згадати за Миколу Василевича Ковалевського, який повернувшись 1883 року з Сібіру, оселився в Київі. Колись такий на диво енергійний і діяльний товариш і приятель Драгоманова, який з великим успіхом умів добувати гроші, серед незаможного українства великі, як на ті часи, для радикальної партії і її органа „Народ", в ці роки виглядав старезним знесиленим дідом, якого мучили всякі хвороби і не давали працювати на громадськім полі. Так знівечило і постаріло сібірське засланя цього видатного, незвичайно енерґійного і невгамовного українського радикала, який намагався втягнути і Українців в ту інтенсивну боротьбу з російським урядом, яку у 80-тих роках провадила Народовольческа партія, але разом з тим дбав про те, щоб у цьому співробітництві Українці зберегли і вдержали свою національну фізіономію. Я вже згадував про те, що він вкупці з В. Г. Мальованим та Е. І. Борисовим намагалися у 80-тих роках заснувати українську радикальну партію, але очевидно тоді ще не вистиг для неї ґрунт, бо саме в ці роки запанувала в Росії така реакція, якої давно не було.

Александер III, вступивши на престол, повів рішучу боротьбу з революціонерами; винищивши майже зовсім народовольців, він заходився коло реформ на користь селян, аби відібрати ґрунт у революціонерів. Він заснував Селянський Земельний Банк, за поміччю якого багато панських земель перейшло в руки селян, тим більше, що жидам було тоді заборонено купувати та арендувати землю, чим відкинуто було одного з діяльних конкурентів, охочих до купівлі землі. Заключення союзу з републіканською Францією подавало облудні надії громадянству на те, що новий цар, як і Александер II, на початку свого царювання заходиться коло відновлення Росії шляхом реформ і в значній мірі відвернуло громадянство від революційного руху і примирило значну частину лібералів з урядом, що нарешті привело до такої реакції у всіх верствах громадянства, яка нагадувала найгірші часи Миколая I.

Проживаючи значну частину року в Одесі, виключно серед членів Громади, людей ідейних і буваючи часто по громадських справах у Київі я все більше і більше втягався в український визвольний рух і нарешті захопився ним усією душею, тим більше, що у мене тоді вже упав інтерес до свого господарства і я все меньче і меньче уділяв йому часу і уваги і вже дивився на нього тільки як на джерело, з якого я черпав ресурси на прожиток та на громадські потреби.

Коли я сидів безвиїздно пять років на селі, то я віддавався господарству всією душею, можна сказати з запалом. Мене цікавила при тім найбільше не матеріяльна сторона, а бажанне поставити свое господарство зразково, добитись побільшення врожайности, заведення кращої худоби, коней і т. п. і тим впливати й на поліпшення селянського господарства своєї округи. Бажаючи облегчити працю робітників, я позаводив у себе в господарстві американське знарядде. Американський фармер сяде собі на плуг з сідалом і, не втомлююнись, виоре скільки йому треба; сидючи на дисковій бороні Рандаля, вискородить добре, а потім сяде на сівалку і позасіває; так само сидючи на сноповязалці, покосить і поваже свій хліб. Але виявилося, що для нашого некультурного робітника се знаряддє не підходить: як тільки господар чи оконом сkриються з очей, він починає дрімати, сидючи на вигідному пружинистому сідалі, і врешті засне, а коні теж, не чуючи принуки, йдуть повільніще поки не постають та, гризучи траву, не позаплутуються. Коли робітник прокинеться, посплутує їх, то починає, що сили гонити коней, щоб позначилася робота і так потомить худобу, що вона вхляє, а тим часом знаряддя американське в роботі значно лекше і вигідніще за наше. Бачучи це селяне, бувало, кажуть мені:

— Нашому наймитові треба такого плуга, щоб видерався йому з рук, щоб він впрівав, держучись за чепіги; щоб за бороною стряг по коліна в ріллі; щоб сіва пригинала його до землі та натерала йому плечі, та щоб від коси йому піт очі заливав, бо инакше засне! Так само як торгувати нашому чоловікові можна тільки дехтем та білою глиною, чи вапном, щоб не міг ззісти свого краму.

Справді, довелося більшість американського знаряддя скласти до сільсько-господарського музею. Але врешті я добився таких результатів, що комісія від міністерства хліборобства, оглянувши мое господарство признала, що воно ведеться „чрезвичайно правильно и искусно" (надзвичайно правильно і майстерно) і міністерство хліборобства присудило мені за нього золотий нагрудний знак. Але я упевнився, що моя господарка майже ніякого впливу не має навіть і на господарства моїх односельчан, не кажучи вже про вплив на всю округу. Я упевнився в тім, що селяне вважають недоступними для себе всякі поліпшення, які можна легко і їм перейняти, тільки через те, що вони заведені у великому господарстві у великихі розмірах, на більших просторах землі. Мені стало очевидним, що тільки маленькі зразкові поля, розміром не більші за середні селянські, можуть впливати на селянські господарства. Коли я в цьому упевнився, то у мене пропало всяке зацікавлення до свого господарства, веденого на великому просторі, тим паче, що воно щей відбірало у мене час від праці на громадськім полі, яке мене, як кажу, захопило всього без останку. З того часу я почав зменьшувати свое господарство і віддавати землю селянам за четверту копу, т. є. за четверту частину врожаю, тоді такі умовини були в нашій околиці; але я віддавав землю з обовязковим сівооборотом, заведеним в мом ігосподарстві, з умовою обробляти землю так, як я обробляю, для сього давав селянам і свое знаряддя і краще насіння. Спочатку селяне, що спокон віку служили, або поденно робили в економії (дворі) не охоче бралися до поширення свого господарства і їх доводилося умовляти брати землю, але згодом, потроху, вони втягнулись і почали почувати смак в самостійному господарюванню.*)

*) Прикладаю в перекладі на українську мову уривки з опису мого господарства, зробленого урядовцем особливих доручень при міністерстві хліборобства В. А. Бертенсоном. (По югу Россіи — хозяйственные очерки. Випуск IV. Одесса 1902.):

„Ми наближалися до Перешор, маетку Е. Х. Чикаленка, великого прихильника парового оброблювання і автора брошур по сільському господарству на українській мові.

„Перешори лежать в надзвичайно пагористій місцевости. В порівнанню з рівним мов скатерть степом, характерним для більшої частини Херсонщини, маеток уявляє собою суспіль невигідний ґрунт, який до речи сказати обробляється і використовується надзвичайно правильно і майстерно. Доказом того, що господарство ведеться справді майстерно і що не дурно сусідні господарі вважають п. Чикаленка „майстром", „артистою" свого діла, служать результати досягнені ним у виключно сухім 1899 році. Озимина посіяна по чорному або ранньому (березневому) зеленому пару дала блискучий врожай як соломи так і зерна: на десятині нараховувалося 16—18 куп важких, високих снопів; урожай можна було обрахувати 120—150 пуд. з десятини; поруч озимина, посіяна не на пару, дала мизерний врожай, зарослий буряном. Ріжниця величезна, здатна переконати самого Хому невірного". А що на протязі кількох місяців майже не було дощу, то очевидно, п. Чикаленко дістав урожай завдяки збереженій ще з минулого року вохкости...

...„Завдяки дворічним спостереженням та дослідам над питанням про раціональне оброблення землі в посушливій місцевости, Е. Х. Чикаленко прийшов до переконання, що озимину треба сіяти по чорному, або ранньому зеленому парові, а ярину по кукурузному, або взагалі по пів парові.

...„Заслуга Е. Х. Чикаленка полягає не тільки в тому, що він прикладає поліпшені методи оброблення землі, не тільки в тім, що він знайомить і в друку і на прикладі з значіння чорного пару і пр., і пр. — він зробив більше: він ввів ці методи в сільськогосподарську культуру місцевих селян.

„Як відомо на „півдні Росії" дуже росповсюджено наймання землі з половини. Проти цього і за це писалося дуже багато... Перед відвідинами перешорської економії я чув, що Е. Х. Чикаленкові удалося завести прогресивне господарювання „з половини". Цьому тяжко було повірити. В самім розумінню господарюванню „з половини" ніби е противопоставлення розумінню „прогресивне". В дійсности виявилось инше.

„Господар ввів в свое господарство примусовий плодозмін. В цій примусовости, одначе, нема нічого страшного або здатного понизити дохід господаря. Річ в тім, що учасником цього плодозміну, цього установленого порядку е сам господар. Його участок служить зразковим полем. Вся орна земля розбита на шість клинів (рук). З кожного клину п. Чикаленко бере собі частину, а решту роздає місцевим хліборобам з тим, що кожний з взявших землю має в кожному клині однакову кількість землі. Для полекшення зносин з хліборобами, які беруть землю, установлено такий порядок: селяне на сході вибірають 12 уповноважених, яким і дається по 10 десятин землі в клину; ці уповноважені являються представниками тої групи селян, яка гуртується навколо них. П. Чикаленко має діло не з усіма селянами з окрема, а лиш з уповноваженими: вони роздають землю, слідкують за правильним виконанням вимог землевласника, за тим щоб насіння було чисте, і т. д. П. Ч-ко залишає за собою право не згожуватись на вибір уповноваженого і вимагати нових виборів; уповноважені мають право виключати з групи неточних і нечесних половинщиків, але завжди за згодою землевласника. Плодозмін слідуючий: 1) чорний або ранній (березневий) зелений пар, 2) озимина, 3) пропашні рослини, 4) яра пшениця, ячмень. Господар оре на пар, те саме роблять і половинщики і т. д. В залежностивід того, чи мають половинщики добрі знаряддя і досить худоби, чи ні, або чи мають час — парова оранка ведеться більш меньш правильно і з ріжними наслідками. Нам довелося бачити дуже добрий селянський пар і поганий пар, дуже зарослий буряном. Одначе порівнюючи з озимою пшеницею посіяною не по пару, урожай не дає бажати нічого кращого. Наслідки такого способу господарювання очевидні. Вони корисні для обох сторін.

„Одну третину врожаю селянин віддає господарю. Понеже землевласник має поліпшені полотилку і знаряддя для очистки зерна, то йому вдається діставати насіння високої якости. Це насіння п. Ч-ко міняє половинщикам за насіння з їхніх участків. Це також в певній мірі сприяє повищенню врожаїв у половинщиків.

„На думку винахідника такого ведення господарства від копи поступ його може не спинятися на цьому. Можна вести його далі в напрямі розповсюження серед половинщиків поліпшених сільськогосподарських знарядь. З цього боку вже дещо зроблено: господар Перешор дає своїм половинщикам рядову сіялку для засіву озимини; охочих скористати сіялку зявилося стільки, що прийшлося установити чергу; до сіялки економія дає одного чоловіка; скотина — селянська.

„Участь в такому господарстві приймають по можности всі хлібороби села Перешор. У випадку недбалости половинщика, се-б то не виконання взятих на себе зобовязань, його тимчасово віддаляють від участи. В більшости випадків такі заходи досягають своеї мети і немає сумніву, що людей, які-б хотіли брати землю на таких умовах не бракувати-ме ніколи.

— „Одначе, запитали ми, — чи селяне, не дивлячись на очевидний зиск такої системи, не дали-б переваги звичайній половинщицькій системі?

— „Так, відповів нам господар, — значна частина половинщиків — старих людей, повернулася-б до старого порядку дуже охоче. Але це буває з усіма нововведеннями і поліпшеннями...

„Треба завважити, що п. Чикаленко поставлений при введені своеї системи у виключно сприяючі обставини. Він користується любовою і довіррям.

...„В перешорській економії господарство ведеться чисто польове. Коневодство і скотоводство хоч і ведеться але в невеликих розмірах. Плідник (огір) чистокровний клайдесдаль, матки рисисті; коні виходять добрі, що легко знаходять покупців. Скот український дуже добрий.

„Щодо сільськогосподарських знарядь, економія обставлена роскішно; вживаються такі дорогі машини, як дискові борони Рандаля, американські плуги та инш.

(Дальше буде).

З БІЛОРУСЬКОЇ НЕДОЛІ

З промови білоруського посла о. Станкевича в польському Соймі.

В дискусії над промовою польського міністра освіти у польському соймі забрав голос білоруський посол о. Станкевич. З його промови вибираємо характеристичні вислови, які свідчать, що білоруське шкільництво тішиться не меньшою „опікою" з боку польського уряду, як українське.

Я — говорить о. Станкевич — дуже уважно слухав бесіду міністра про його прегарні пляни для Польщі і не почув нічого, чим міг би похвалитися моїм білоруським виборцям. Міністр цілком поминув справу шкільництва для народніх меншостей, а тим самим і справу білоруської освіти.

Вже з цього стає ясним вповні ненормальне, а навіть і вороже відношення міністра до нашої школи.

Правда, є в Польщі конституція, є тимчасові закони про польське шкільництво взагалі. Однак і ці загальні закони, мимо цього, що мають на меті школи народних меньшостий вповні окремого характеру, не примінюється польською адміністрацією до нас. Про все це переконаємося, коли ближче приглянемося білоруській початковій і середній школі.

Білоруське початкове шкільництво розвивалося надзвичайно буйно і многонадійно в часі т. зв. „Середущої Литви". Пояснюється це тим, що тоді були хоча менш-більш можливі умовини освіти і культури. В міру того однак, як наш край прилучено до Польщі, а владу взяли в руки польські націоналістичні і чорносотенні круги, білоруська освіта стала постійно погибати від нагінки і нині доведена вона майже до нічого.

Нині, завдяки виразно ворожому відношенню польської влади до білоруської освіти, настали умовини, серед яких немає жадної спромоги створити білоруську початкову школу, як державну, так і приватну.

На збори селян в цілі порозуміння і підписання статутів для заложення білоруської школи, повітові староства не дозваляють. (Староство десненське.)

Шкільні інспектори не дозваляють керувати білоруською школою вчителям за це, що вони підчас виборів обстоювали листу ч. 16. На цій підставі звільнено цілий ряд учителів (подає призвища).

Від білоруських учителів, які домагаються відкриття своєї школи, жадають шкільні інспекторати доказу приналежности до Польщі, не дивлячись на це, що ці учителі на своїй землі, а нині в Польщі, довго вже урядували і жили.

А дістати від польського староства пашпорт, це — як звісно — для Білорусина не завше можлива річ.

Крім того, від білоруських учителів вимагають шкільні інспектори засвідчення староства, що цей чи инший учитель є „добрий польський обиватель". (в Волжині, Давбіні, Докудові і инш.).

Поза цими штучками, уживають шкільні інспекторати много инших, щоби тільки здусити білоруську освіту."

Дальше переходить о. Станкевич цілий ряд надужить. І так: в громаді Радашкевічах поставлено білоруську школу, але заки одержано дозвіл на науку в білоруській мові польські власти забрали будинок і відкрили польську школу, почім відказано дозволу на білоруську школу тому, що вже є польська. І не дозволено на відчинення 5 білоруських в громадах Валейца і Гародок. В Лідзї інспектор не тільки не дозволив на утворення білоруської школи, але грозив, що ініціяторів буде карано, бо це акція проти польської школи. І інспектор Страчинський заявив Білорусам домагаючимся своєї школи і покликуючися на конституцію, що конституція ще не затверджена. Інспектор Паранський відсилав всіх петентів до неістнуючих установ. В кінці підносить п. Станкевич з обуренням, що білоруських учителів, яких вивезено до Кракова приміщено по укінченню учительських курсів в корінній Польщі, щоби тільки не дозволити працювати серед свого народа.

Переходячи до середнього шкільництва о. Станкевич говорив:

„До послідного часу було в нас 5 ґімназій; в Несвіжи, Городку, Навагарадку, Радашкавичах і Вільні. Ґімназія гарадоцька і несвіжська вже неістнує. — приповідка: de mortuis aut bene, aut nihil. Тримаючися цеї приповідки, не буду говорити про ці ґімназії і про причини їх смерти. Скажу тільки одно: добре мусіло бути відношення польської влади до цих ґімназій, коли шкільний куратор Вольбек в однім письмі до несвіжської ґімназії осьмілився написати: „Ця ґімназія може приймати молодіж тільки православної віри, народности білоруської чи російської. Значить по замислам того куратора, не можна до білоруської ґімназії приймати католиків Білорусинів, бо їх належить спольщити.

Оставщі три наші ґімназії не мають з боку влади ні моральні матеріяльної піддержки і поставлені в дуже прикре положенне.

Віленська ґімназія при великій натузі сил білоруського громадянства розвивалась 1919 — 1923 рр. корисно. Доперва, коли настав чорносотенний курс то не тільки, що не дано ніякої матеріяльної піддержки але ще відказано права матуристам тих шкіл вписатися на польські університети. Тим її нищиться.

Мушу тут згадати, що така сама кривда діється усім народним меншостям в Польщі. Про иньші вже тут говорено. Я згадаю про відношенне польської шкільної влади до народньої освіти наших найближчих сусідів Литовців. Вони також дізнають незвичайно много кривди від польської влади в справі своєї школи. Литовська ґімназія в Свянцанах закрита зовсім неслушно, без ніяких підстав. Я знаю ту справу добре і стверджую, що закриття литовської ґімназії в Свенцанах є звичайним безправем, викликаним ненормальним і ворожим відношенням польської влади до всіх національних меньшостий.

НЕЗНАНЕ ПЛЕМЯ НА СИБІРІ.

Московські часописи звідомляють, що недавно вернулася з Сибірі наукова експедиція. Вона розслідила під проводом ученого Ґородкова в північносхідній Сибірі полоси, на яких досі не ступала ще нога цивілізованої людини. Найшли там над рікою Пур (Тобольська губ.) незнане досі племя, яке не має ніщо спільного з Самоєдами. Племя це називають Пангасево, цебто лісові люде. Вониж самі називають себе Нешан.